

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 28.

Lýsingarprisur fyri petittreglu: 30 oy. á forsiðuni, 20 oy. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Tírsdag hin 15. juli 1930.

Kostar kr. 1,50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið verður bílagt á posthúsinum, brævasvarstøðum og skrivstovuni. Telf. 143.

4. árg.

Tandlæge BREND

træffes 11—5. Telf. 114.

TAD ER IKKI gott og greitt at fáa fulla fatan av tí, sum í hesum døgum hendir í Finlandi. Flogboðini til heimsblóðini eru merkt av ófriði og eru tí eisini verd til at hugsa um. Her er eitt land, sum eftir langa, langa tíð hevur strevast fyri at bjarga sær sum tjóð. Bjargingin var fullfíggað, tá ið gotirstykkir tagnaðu á teim blóðigum europeisku stríðsvøllum. Men tað sær út, sum finskir hovudkambar nú vilja gera Finland aftur til tað træls-træladømi, sum tað var undir fremmandum harrum.

Hugsað vit okkum, at flogboðini eru sonn — og tað hava vit ongur grundir til at havast í — so eru tey politisku viðurskiftini alt annað enn góð í Finlandi. Og Finlandsbúgvinn kann siga, sum fleiri aðrir hava sagt, at vønt er at træla undir fremmandum harrum, men tað er einki betur at verða undir koyrlinum, ið reiggjaður er av egnum landsmonnum.

Finlandsbændir hava fírt eina nýggja rørsu — hon er kortini ikki so nýggj, t. e. hin ítalska sjákan — ið skordar á ríkisstjórnina at taka ræði og rætt frá vissum politiskum flokki, handleggja blóð teirra og taka valrættin frá teimum. Og ríkisstýrið var ikki sinnað til at leggja frá sær stjórnarstarvið, men hevur latið bóndakrøvini notið frama.

Ríkisstýrið hevur, við at vera bondrunum til vildar og fyri tað mesta játtað øll krøv teirra, komið tí finska fólkskátinum í miklan vanda. Hesin vandi kann, áður enn nakar grunar, fara til endurnýggjan av kollveltlingar- og blóðigum stríðsdøgum.

Javnaðarmenn hava í Finlandi ikki altíð haft tað so friðarligt. Men kortini hevur tað eydnast at fírt eina arbeiðararørsu á frískum demokratiskum botni. Sjálvandi vil javnaðarflokkurin seta hart móti hørðum her, fyri at verja landið móti hesum nýfírt yvirvaldi og kúgaranda. Tí, fer eyðvaldið makt, sum tað hevur vilja til, so er liðugt við tí friðarliga demokratiska utviklingi, og einavaldsins knógv-ingarandi verður ráðandi — og hann oyðir alt frískt lív í samfelagnum.

Millum tær endurreistu fjóðir í Europa hevur Finland dýrast keypt frælsu sína. Borgarkriggið og hitt »hvíta« harðræði, tá ið liggju-túsindir av smámonnum vóru fongslaðir, var hin fyrsta

ávirkkanin av »frælsis«-tíðini. Sárini frá tí blóðiga tíð eru neyvan groðð enn. Tað má vónast, at tað eydnast í demokratiska fólkinum í Finlandi at forða og knæboyggja tær harðræðisroyndir, sum í hesum døgum koma fram í Finlandi — og bjarga sær sjálvum sum tjóð.

Men sjálvst um ríkisstýrið royndi at ganga bóndabólkinum til handa við at góðkenna mest alt, ið teir krævdu, mátti tað, vegna óálitisprógv á tingi, geva seg frá.

Hin leiðandi undir teim »hvíta« harðræðisdøgum í 1918, *Svinhufvud*, hevur byrt nýggja stjórn. Síðani eru longu fleiri blóðigar hendingar allkendar, umframt at fleiri ríkisdagsmenn hava verið handtiknir og sendir út av landinum.

Bóndabólkurin krevur valrættin broyttan soleiðis, at o. u. ein mill. veljarar missa valrættin. Tá ið vit vita, at tað við seinasta val í Finlandi vóru 1,719,567 veljarar, mega øll ásanna, at tað er ein blóðig órættvísigerð at lata slík krøv vinna frama. Tað einasta, ið bóndabólkurin, styðjaður av peningasterkum afturhaldsmönnum í stórstøðnum, hevur í kvittanum, er at forkomma tí fólkavalda stjórnarlagnum, knæboyggja hitt fólka-stýrið Finland.

Svinhufvud hevur longu sýnt, at hann ætlar at boyggja seg fyri øllum krøvum, ið bóndabólkurin reisir.

Javnaðarmenn eru sjónliga til reiðar, hvat ið enn ágerst, og teir venta hart og blóðigt stríð um framtíðslagnu arbeiðaraflokksins og hitt demokratiska stýrisslagið.

»Arbejdets«, javnaðarbláðið, ið kemur út í Helsingfors, skrivur soleiðis um standin í Finlandi í hesum døgum:

»Hvat enn hendir, so skal javnaðarflokkur Finland verða til allarseinast tann, ið verjir hitt demokratiska stýrisslagið. Alt kann takast frá okkum, okkara frælsu kunna teir kúga við vápnamakt, okkara lív kann týnnast, men eitt skal vara: æra okkara. Okkara altíð reiðuliga vilji til at verja fólksins dýrastu rættindi: borgararættindini, skal segan í komandi tíðum hera vitnisburð um«.

Arbeidaraflokkur í øllum norðurlöndum vilja við djúpari samkenslu fylgja stríðnum, ið hin finski javnaðarflokkurin nú stendur í, og ynskja, felagsynska, at hann má sigra yvir harðræðisroyndum eyðvaldsins.

ISLAND -

AF KAI HOFFMANN

Nedenstaaende Artikel er skrevet i Anledning af en Aarbog, som Dansk-Islandsk Samfund har udgivet.

Finnur Jonsson skildrar udførligt Altingets Historie fra 930 til 1271. I dette Aar blev Lovsagemanden afløst af en Lagmand, Söndringen mellem Lovret og Domstol ophørte. Island var kommet under Norge, Altinget var ikke mere et Samlingssted for alt Folket, Glansen var gaaet af dette berømtelige Ting, der var paa én gang aristokratisk og demokratisk, skabt af den nordiske Oldtids Aand.

Tryggvi Sveinbjørnsson fortæller om erhvervsmæssige og økonomiske Forhold paa Island i 1929 — Rekord-aaret, da Markerne paa Sydlædet begyndte saa smaat at grønnes allerede i Februar, da Fræsene foretogede Islands 23,000 opdyrkede Hektarer med 13,000 Hektarer, da Havet, i spendende, vanvittige Øjeblikke, kunde være sort a' Sild.

Sigfus Blöndal giver et Udvalg af Epigrammer af islandske Almuedigere og Kunstdigtere med dertil hørende Oversættelser.

Saaledes er Politik, Erhverv og Digtning — det, som først og fremmest er Island — repræsenteret i denne Bog.

Hannes Hafstein, mangesaarl Statistisk og betydelig Digter.

Altfor længe sid Island ludende over sin Sags. Men det var jo et ufrukt Land, det havde ikke Mulighed for Handling. Den politiske Selvstændighed i Forbindelse med den tekniske Udvikling har vist, at dette tilsyneladende forømtede Folk var faldt af Virkelighedssans, ynglingeung, paa ingen Maade degenereret fra Sagens Folk.

Interessen for Island er i Danmark ikke stor, klager Islandingene, langt fra saa stor, som den er i Norge. De har desværre ikke Uret. Hver Gang jeg faar en Bog om Island i Haanden, er der en Stemme i mig, der siger, at her er der noget, jeg forsammer, et skønt Land, der ligger altfor langt borte, et uagt Folk, hvis Forfriskelse jeg gaar glip af. Isafjord er en socialistisk — eller vel snarere kommunistisk Kommune. Den eneste i Europa! Trawlernes unge Mandskab, Havnemolens Fiskerplager er en ny Type, egentlig en international, det tyvende Aarhundredes Ungdom, hærdet af barske Kaar, opstemt af det Spil, det Dventyr, der hedder Silden

Altfor langt borte har Island ligget fra Danmark. Men i Fjor Sløj maa dertil fra Tyskland paa 15—16 Timer. Altsaa maa man fra os kunne gøre Turen paa 12—14 Timer. At komme flyvende over Havet mod Reykjaviks Fjælde en Sommeraften ved Solnedgang er et Slags nyt Land-nam. Af alle Maskiner er Flyve-maskinen den forunderligste, baaret af den kan vi umuligt smæde »Maskintiden«, men maa lovprise den, elske den. Kom Ingolf og hans Mænd til Island i aabne Baade, saa var det ikke, fordi de var mere haardføre end vi, men kun fordi Teknikken dengang var mindre udviklet end nu. Alene igennem den har vi forandret os.

Margrethe Løbner Jørgensen har i Aarbogen skrevet en Artikel om Flyvningen paa Island. I Sommeren 1928 blev der fløjet for første Gang. Island er nu det eneste nordiske Land, der har faaet indenlandske Flyvepoststruter. Maaske vil Fremtidens Flyverute mellem Europa og Amerika komme til at gaa over Sagen!

Sagen — Ordet er ikke ydet af moderne Islandingene. De har hørt det for mange Tusinde Gange, de er hjertelig trætte af at blive betragtede som et Folk, der har eksisteret. Men naturligvis kan man ikke, naar ens væsentlige aandelige Beskæftigelse gennem Aarhundreder har været at beundre Forfædrenes Bedrifter og holde Sproget rent, med ét Slag blive helt aandelig frigjort. Man kan som den arbejdende Ungdom give hele den nationale Højtidelighed en god Dag, men Aandslivet paa Island er stadig under Traditionens Hæmning. Det bebrejdes en Gunnar Gunnarsson, at han er rejst ud for at fortælle Danmark, Europa om Island, at han ikke er blevet siddende hjemme for at skrive for Islandingene alene. Det tages Digteren ikke op, at han er Digter, ser Virkeligheden med sine egne Øjne og ikke objektivt historisk. Og dog var det netop Sagenmændenes Lyst at rejse ud. Dog var disse Historiefortællere ikke mere objektive, end det i deres Lidskabelighed og Skaberdrift passede dem.

Den konservative Betragtning i det kunstneriske hænger sammen med de sociale Forhold paa Island indtil vor Tid har Akademikere og Købmænd været de Førende deroppe Nu

Jón Baldvinsson, Formand for det islandske Socialdemokrati.

er et Bondeparti kommet til Magten. Arbejderne er traadt ind i Politiken, Smaabønder og Arbejdere, der forener sig til Værn mod Udbytning, vil komme til at sætte deres Præg paa Fremtidens Island, som det i Oldtiden var Havdingerne og senere hen Præsterne, der skabte Islands Kultur.

Tryggvi Þórhallsson, Islands Førsteminister.

Men denne Kultur mistede aldrig Forbindelsen med Folket. Danmark er et demokratisk Land, siger Ud-lændinge, der kommer hertil. Mænd fra Parlamentarismens England erklærer, at deres Land i Virkeligheden er en stokkonservativ, højtaristokratisk Røde i Sammenligning med Danmark. Og dog er Omgangsformen paa Island endnu mere jævn og folkelig end her. Det er Aanden fra de gamle Dage. Naar man paa Island har kørt en Tur med en Bil, giver man Chaufføren Haanden til Afsked. Islandingene føler sig ikke som »Tjenere«. De er frie Mænd, Lige-mænd. Intet er saa uengelsk som at betragte sin Chauffør som sin Lige-mand, men det er ægte islandsk, og paa dette Punkt er vi Danske mere engelske end islandske, vi har her noget at lære af vore nordlige Frændre.

Noget at lære, meget at studere, at beundre vil vi finde paa Island. Se paa et Kort over Landet, det er en svimlende Vrimmel af Navne. Hver Fjeldknaude, hver Smaadal, hvert Vandløb, hver Bondegård har sit Navn. Det er tusind Aars Historie, tusind Aars daglige Liv paa den store Lave, der har aflejet dette Fiet-værk af vanskeligt udtalende Navne. Fortvivlet slaar Turisten sig for Panden, naar han paa en Biltur gennem Landet hører Navn paa Navn — mange af dem fra den ældste, værdige Tid — nævnt af den utrættelige Islanding ved Siden af sig. Er denne Islanding ovenikøbet Geolog, bliver Kundskaabmassen for overvældende. Man gør sig dov. Man lever kun i Blikket, der naar langt, langt ud i den underligt klare Luft, saa den hvide, den blaaende Jøkel synes saa nær, skønt den er uuaelig fjern.

Island, Island! Men selv Mennesker, om hvem man skulde tro bedre, mødte min Opfordring til at tage derop med, at det jo var besværligt at rejse paa Island. Hotellerne var primitive, de vilde hellere til Svejts, hvis Bjerge jo ogsaa var mere gigantiske, jættestagte, voldsomme.

De islandske Fjælde har Istidens Gletschere skaaret flade eller slobet blødt rundede, Takker og Tinder er ajskledte, men netop denne geometriske Form, denne Beherskelse i Vildskaben er betagende. Landet er mindre romantisk, end det er demonisk, man aner den underjordiske Lid.